

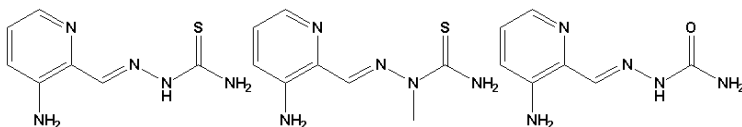
TRIAPINE SZÁRMAZÉKOK RÉZ(II)KOMPLEXEINEK
ÖSSZEHASONLÍTÓ
OLDATEGYENSÚLYI VIZSGÁLATA

¹ SZTE Eötvös Loránd Kollégium

² MTA-TTKESR Laboratórium

³ SZTE TTIK Szeretlen és Analitikai Kémiai Tanszék

Munkánk során egy klinikai fázis II-ben lévő antitumor hatású α -N-heterociklusos tioszemikarbazon kemoterápiás gyógyszermolekula, a Triapine® (3AP) (1. ábra) [1] két, eddig még nem vizsgált származékának tulajdonságait, illetve Cu(II)-ionokkal való kölcsönhatását tanulmányoztuk vizes közegben. Az egyik molekula kén helyett oxigénatomot tartalmaz (oxo-3AP), a másik nem terminálisan N-metilezett (3-N-metil-3AP). Ezek a változtatások várhatóan jelentős hatást gyakorolnak mind a proton disszociációs folyamatokra, mind a képződő komplexek stabilitására. Célunk, hogy ezen származékok oldategyensúlyi viselkedését feltárjuk, valamint leírjuk a molekulákon történt módosítások által okozott változásokat és jellemezzük Cu(II)-ionokkal való komplexképzésüket. A vizsgálatba bevontunk két modell ligandumot, a benzaldehyd-szemikarbazon és -tioszemikarbazon (2. ábra), melyek segítségével a kétfogú koordináció erősségét kívántuk jellemezni.

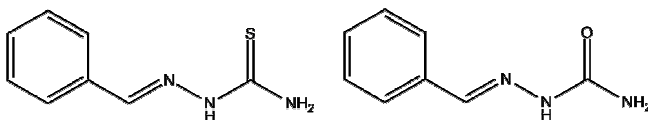

1. ábra: A 3AP, 3-N-metil-3AP és oxo-3AP szerkezeti képlete.

A ligandumok deprotonálódási folyamatait pH-potenciometriás, UV-látható spektrofotometriás, fluorimetriás és ¹H NMR módszerekkel követtük nyomon 30% (m/m)-os DMSO/víz elegyben; meghatároztuk a savi disszociációs állandókat és összevetettük azokat az alapligandum értékeivel. Az oxo-3AP Cu(II)-ionokkal való kölcsönhatását pH-potenciometriás, UV-látható spektrofotometriás és elektronspin-rezonancia spektroszkópiás (ESR) módszerekkel vizsgáltuk. A

3-N-metil-3AP esetén ugyanezeket a módszereket alkalmaztuk, azonban pH-potenciometriás mérések elvégzésére a ligandum és a képződő komplexek rossz oldhatósága miatt nem volt lehetőség. Leírtuk a képződő komplexek összetételét, meghatároztuk stabilitási állandóikat és valószínűsíthető kötés módjukat. A ligandumok lipofilitását hagyományos rázótolcséres technikával oktanol-víz közötti megoszlást meghatározva jellemeztük.

A modell ligandumokat is hasonlóan vizsgáltuk, megpróbáltuk meghatározni proton disszociációs állandóikat, illetve jellemeztük Cu(II)-ionokkal képzett komplexeik összetételét és stabilitását.

2. ábra: A Benz-TSC és Benz-SC szerkezeti képlete.

A ligandumok oldhatósági vizsgálata során azt találtuk, hogy 30% (m/m) DMSO-víz oldószerkeletben kellően oldódnak az oldategyensúlyi mérések elvégzéséhez szükséges koncentrációban. Megállapítottuk, hogy a ligandumok stabilisak, a mérések elvégzése közben oxidáció vagy bomlás nem lép fel. Meghatároztuk az oxo-Triapine és a 3-N-metil-Triapine proton disszociációs állandóit, (melyeket az 1. táblázatban mutatunk be), majd ezeket összevetettük a Triapine korábban a tanszéken meghatározott értékeivel, és megállapítottuk, hogy mindkét módosítás növeli a piridínium N-hez tartozó p*K*-értékét.

1. táblázat: A ligandumok proton disszociációs állandói (p*K*)
(T = 25,0 °C, I = 0,10 M (KCl), 30% (m/m) DMSO/H₂O).

	3AP ^[*]	oxo-3AP	3-N-metil-3AP
p <i>K</i> ^[a] (N _{pyr})	3,92 [1]	4,23(1)	4,41(2)
p <i>K</i> ^[b] (N _{pyr})		4,14(2)	4,30(1)
p <i>K</i> ^[c] (N _{pyr})		4,06(4)	4,27(2)
p <i>K</i> ^[d] (N _{pyr})		4,26(2)	4,40(2)

A zárójelben az állandókra számolt SD értékek vannak feltüntetve.

[a] pH-potenciometria alapján számolt

[b] UV-látható spektrofotometria alapján számolt

[c] fluoreszcencia spektroszkópia alapján számolt

[d] ¹H NMR alapján számolt

[*] p*K* (N_{hidrazin}) = 10,78 [1]

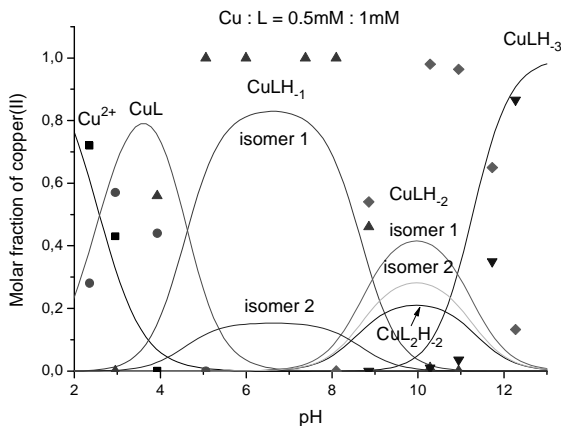
A meghatározott pK -k alapján fiziológiás pH-n mindkét ligandum semleges formában van jelen. A ligandumok a lipofilitását megoszlási hányadossal jellemeztük (2. táblázat), melyet a kísérleti körülmények optimális megválasztása miatt megoszlási állandónak is tekinthetünk. Azt találtuk, hogy a kén-oxigén csere csökkentette; a metilezés, illetve a piridin nitrogén hiánya növelte a molekula lipofilitását. Ez az információ a későbbi biológiai aktivitásvizsgálatok és molekulatervezés szempontjából bír jelentőséggel.

2. táblázat: A ligandumok megoszlási állandói ($\lg D_{7,4}$)
($T = 25,0$ °C, $pH = 7,4$, $I = 0,1$ M KCl).

	3AP	oxo-3AP	3-N-metil-3AP	Benz-SC	Benz-TSC
$\lg D_{7,4}$	0,85(8) [2]	0,22(1)	1,17(4)	1,06(3)	1,55(4)

A pH-potenciometria, UV-látható spektrofotometria és elektronspin-rezonancia spektroszkópia együttes alkalmazásával meghatároztuk mindkét ligandum Cu(II)-ionokkal képződő komplexeinek összetételét, stabilitási szorzatát, illetve a legvalószínűbb kötésmódokat. Cu(II)-ionok jelenlétében mindkét ligandummal stabilis komplexek képződését tapasztaltuk. Megállapítottuk, hogy főként egy ligandumot tartalmazó komplexek képződnek, azonban az oxo-Triapine esetében nagy pH-n lehetőség van egy $[CuL_2H_{-2}]$ összetételű biszkomplex képződésére is. ESR-mérésekkel kizártuk a kétmagvú komplexek jelenlétét, valamint bizonyítottuk, hogy a $[CuLH_{-1}]^+$ és a $[CuLH_{-2}]$ összetételű egyes hidroxidokomplex két-két kötési izomerrel rendelkezik (3. ábra).

Úgy találtuk, hogy a metilezett Triapine-származék jobb rézkötő képességgel rendelkezett, mint az alapmolekula, azonban a kén-oxigén csere csökkentette a képződő komplexek stabilitását. A kapott stabilitási állandók segítségével különböző koncentrációeloszlási görbéket számoltunk, melyek azt mutatták, hogy a fiziológiás pH tartományban mindkét ligandum esetében az $[CuLH_{-1}]$ részecske a domináns (3. ábra).

3. ábra: Az 1:2 arányú réz(II)–oxo-3AP rendszer ESR vizsgálata alapján számolt koncentrációeloszlási görbék.

Két modell ligandumot is vizsgáltunk (2. ábra); protondiszociációs állandóikat nem tudtuk meghatározni, mivel kívül estek a jól mérhető pH-tartományon. Vizsgáltuk továbbá Cu(II)-ionokkal való kölcsönhatásukat, és úgy találtuk, hogy a (N,O) koordinációra képes benzaldehid-szemikarbazon egyáltalán nem, a (N,S) koordinációra képes benzaldehid-tioszemikarbazon pedig kis mértékben képes koordinálódni a Cu(II)-ionokhoz. $[\text{CuL}]^{2+}$, $[\text{CuLH}_1]^+$ és $[\text{CuL}_2]^{2+}$ összetételű komplexek képződnek, azonban ezek stabilitása messze elmarad a háromfoglú ligandumok analóg komplexeiétől.

3. táblázat: Az 1:1 arányú fém-ligandum rendszerekre különböző pH-kon számolt pM értékek ($\text{pM} = -\lg[\text{M}]$) ($\text{M:L}=1:1$, $c_L=1 \mu\text{M}$).

pH	3AP	oxo-3AP	3-N-metil-3AP	Benz-TSC
4,0	6,50	6,01	8,23	6,00
7,4	8,30	6,86	9,04	6,39

A stabilitási állandók segítségével számolt pM értékek alapján azt találtuk, hogy a ligandumok Cu(II)-ionokkal képzett komplexeinek stabilitása a 3-N-metil-Triapine > Triapine > oxo-Triapine > benzaldehid-tioszemikarbazon sorrendben csökken.

A kutatás a TÁMOP 4.2.4.A/2–11–1–2012–0001 azonosító számú „Nemzeti Kiválóság” Program projekt keretei között valósult meg.

IRODALOMJEGYZÉK

- [1] Enyedy É. A., Nagy N. V., Zsigó É., Kowol C. R., Arion V. B., Keppler B. K., Kiss T.; *European Journal of Inorganic Chemistry* **11**, 1717–1728., 2010
- [2] Enyedy É. A., Zsigó É., Nagy N. V., Kowol C. R., Roller A., Keppler B. K., Kiss T.; *European Journal of Inorganic Chemistry* **25**, 4036–4047., 2012